

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд на тема:

„От теорията на комуникацията към социалната наука“

Автор: Проф. д-р Пламен Киров Иванов

за удостояването му с научната степен „Доктор на науките“ в професионално направление 3.4. „Социални дейности, област на висше образование „Социални, стопански и правни науки, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Социални дейности)“.

Написал рецензията: акад. проф. к.п.н. Петър Диков Петров заповед № РД-16-103 от 25.06. 2021 г. на Ректора на Шуменския университет „Еп. К. Преславски“.

Дом.адрес: София 1799 ж.к. „Младост-2“ бл. 224 вх. 2 ет. 2 ап. 19 GSM : 0879 27 39 15 , petrofp@mail.bg

1.Кратки данни за кандидата

След запознаването ми с автобиографията на проф. Пламен Киров Иванов оставам с впечатлението, че през целия период на обучението и професионалната си дейност, той целенасочено е „надграждал“, за да стигне до настоящата защита. Отначало е хоноруван асистент в Шуменски университет, а след конкурс - и редовен. През 2010 г. придобива докторска степен по теория на възпитанието и дидактика (социална работа). От 2012 до 2016 г. вече е доцент, а от 2017 г. – професор. Може с основание да се твърди, че той има големи заслуги за утвърждаването на социалната педагогика у нас. Основание за това мое твърдение ми дават многобройните му публикации в тази област самостоятелно или в съавторство, участието му в множество международни и национални проекти, както и вътрешно-университетски такива. С твърде широк „диапазон“ са и водените от него лекции и упражнения, тренинги и профилактики. За да обоснова това мое твърдение си позволявам да ви уверя, че когато бях избран на ръководител на катедра „Социална

педагогика“ в Софийския университет много скоро разбрах какъв „таралеж“ съм ... прегърнал. Наложил се „чистият дотогава дидактик“ да се превърне в „андрагог“ и „герагог“. В „жестоко съперничество“ с професорите М. Андреев и Пл. Радев кой е най-по- в крайна сметка не мога да не се гордея, че притежавам „Похвална грамота“ за развитието на социалната педагогика в България“. Да, моята „Дидактика“ в четирите й преработени издания беше и продължава да е настолна книга на студентите от повечето университети у нас и ако не беше „паднала“ „Берлинската стена“ щеше да се преведе и в бившия Съветски съюз (според рецензентите й И.Я. Лернер и В.П. Беспалко).

2. Архитектоника на дисертационния труд

Рецензираният труд на проф. Иванов според мен е структуриран твърде нестандартно – в кратък увод, актуалност на проблема, две глави, заключение, изводи и литература, доколкото в много от такива разработки се обособяват теоретична и експериментална част. Най-вероятно за него именно втора глава изпълнява „функцията“ да „доказва“ издигнатата от него „хипотеза“ и формулираните от него цели и задачи. Библиографската справка включва 203 литературни източника, от които 113 на немски и английски език, 80 на руски език, а останалите на български език. И тук колегата постъпва нетрадиционно, като обособява литературните източници в 3 групи, което според мен до голяма степен улеснява читателя, на когото един от чуждите езици е по-„разбираем“.

В увода авторът изтъква, че комуникацията твърде често се разглежда или като пределно общо понятие, или като много тясно понятие. За осъществяване на успешна комуникация обаче е необходимо да се разгледа в много по-широк, междудисциплинен план. В актуалност на проблема е направен опит да се „маркират“ различните интерпретации комуникацията, като се започне от Аристотел и се стигне до наши дни. Отделя се внимание и на етимологичното значение на тази категория. На тази основа се формулират хипотезата, обектът и предметът на изследването, неговите цели, задачи методи и теоретични подходи. Първа глава „Символични медия комуникативни знания“ включва четири параграфа, в които се прави скруполюзен анализ на формите и начините на комуникация като основа на теорията на комуникативните и психичните системи, акцентира се върху езика и писмеността като

комуникативни средства, съпоставят се като оси на комуникативната диференциация и се дискутира телекомуникативната среда на съвременните общества. Втора глава „Истината и знанието като среда за комуникативен успех“ се декомпозира в шест параграфа твърде детайлно изключително важните характеристики на истината и знанието. В заключението и изводите се съдържа квинтесенцията на този широкообхватен труд. Ярко се откроява умението на автора да изведе най-важните постановки, които произтичат от широкообхватния му анализ на категорията „комуникация“. Не мога да не отбележа, че при изясняване на горепосочените проблеми авторът демонстрира **много добро познаване и интерпретиране** на по-значимите литературни източници и стремеж да привежда различни, често противоположни становища по отношение на разглежданите категории.

Като синтезно „маркирам“ структурата на тази значима по мое мнение разработка не мога да не оставя без внимание една също толкова широка категория, която се „родее“ с категорията „комуникация“ – „общуването“. В монографията „Общуване и обучение“, С. 2014, а също и в редица други мои публикации обосновавам тезата, че категорията общуване има интегративен характер. Тя е основна категория не само за педагогиката, а и за философията, психологията и всички останали науки в областта на хуманитаристиката. Не само аз, а и много други учени обикновено съпоставят тези две категории, при което едни автори разглеждат общуването като по-широка категория, един от компонентите на която е комуникативният, докато други – точно обратното. Например Г.М. Андреева разграничава три компонента на общуването: комуникативен, интерактивен и перцептивен, Б.Ф. Ломов: информационен, практически и афективен, Я.Л. Коломински: когнитивен, поведенчески и афективен. Има немалко учени (предимно психолози), които разглеждат общуването и комуникацията като синоними. По мое дълбоко убеждение понастоящем може да се твърди, че педагогическото общуване наистина има много по-дълбоки интерпретации. Лично и аз имам няколко публикации, посветени на диалогичното общуване в обучението. Ето защо оставам озадачен защо колегата проф. Иванов е игнорирал тази „незаобиколима“ по мое мнение категория на хуманитарните науки.

3. Актуалност на проблема

По мое дълбоко убеждение разработваната от проф. Иванов дисертационна тема е **изключително актуална** в съответствие с концепцията за **новопарадигмалното образование и ученето през целия живот**. Още през последните десетилетия на ХХ и особено през настоящия, ХХІ век т.нар. „конвенционална педагогика“ постепенно започна да се превръща в системно научна, модерна педагогика, наричана понякога и философия на образованието. Модернизацията на педагогиката може да се определи като тотална, доколкото тя обхваща почти всички нейни „разклонения“. На ново, много по-високо равнище са изследванията в областта на общата дидактика, на андрагогиката и герагогиката, на т.нар. „методики“ на обучението, на специалната педагогика и т.н. На ново, сравнително по-високо равнище с и социалната педагогика у нас. В съвременни условия компютърно-базираното обучение и електронното учене според мен са „структуроопределящата парадигма“, за минимизиране на недостатъците на класическия тип на обучение, за преодоляване на външната, принудителната мотивация за учене, за превенция на изоставането и отпадането на учащите се от училище, за съобразяване с реалните учебни възможности на всеки един учащ се. Не случайно понастоящем се говори за известна констелация или полиподходност, при което досегашните относително обособени дейностен и личностен подход успешно се съчетават със синергетичния, с компетентностния подход, с конструктивистката образователна парадигма, която в същност е методологическата основа на съвременната система от интерактивни методи на обучение, на мултимедийната педагогика... **Всичко досега посочено според мен безспорно е дало възможност на проф. Иванов да извиси своето изследване на мултифункционално равнище, обхващащо „много“ възможности за създаването на теории за комуникация в обобщаващата категория „социална наука“, към която безспорно се отнася и педагогиката.**

4. Познаване състоянието на проблема и подходи за неговото решаване

Ярко се откроява умението на проф. П. Иванов **логично и последователно** да разработва проблематиката на дисертационния си теза. Според мен на **изключително високо абстрактно равнище много умело** той прилага **висшия теоретичен анализ и синтез**. В цялостното

изложение на труда се съдържат оригинални теоретични анализи и експериментални решения на философски, психологически и педагогически „казуси“, което позволява да се открие специфичния „автокогнитивен“ стил на научно писане на автора, довеждащ „винаги“ да се откриват „правилните отговори!“. Нещо повече. Най-вероятно колегата проф. Иванов се ръководи от тезата, че всеобщата (универсалната) методология се отличава с това, че тя се абстрахира от спецификата на явленията в една или друга предметна област...“ (вж. П. Петров, Дидактика, С., 2001, с.21!). С други думи, категорията „социална наука“ е пределно обща и включва не само науките в областта на хуманитаристиката, а и математика, логиката, етиката, физиката, биологията, кибернетиката и пр. Именно в този междудисциплинен и интердисциплинен план се анализира категорията „комуникация“ с нейните две „истории“. Според мен тук ярко се откроява завидното умение на автора органично да съчетае херменевтичния с фенологичния подходи, благодарение на което се формира обобщаващата концептуална рефлексия, която би могло да се разглежда като събирателна „точка“ за непрекъснато издигане равнището на анализа на тази категория.

5. Основни приноси

Потвърждавам моето дълбоко убеждение, че е изследвана за първи път значима широкообхватна проблематика, останала извън полезрението на българските учени. А това ми дава основание, като „отчитам“ и досегашните постижения на кандидата, да се доверя изцяло на формулираните от него научни приноси. Възприет е по-широк подход за анализ и интерпретация на категорията „комуникация“. В контекста на историята и съвременното са разкрити нейните параметри. Изследвано е „мястото“ на комуникацията в социалната наука в релацията „комуникация-знание-социална наука“. А всичко това е принос в развитието на социалните дейности днес.

6. Авторефератът отразява синтетно и обективно съдържанието на дисертационния труд. По темата авторът е посочил 4 значими публикации!

7. Нямам съществени бележки и препоръки нито по отношение на автореферата, нито по отношение на дисертационния труд

като цяло. Имам обаче едно „притеснение“. Досега съм се „успокоявал“, че един от съществените ми приноси в обновяването на дидактическата проблематика е тезата, че обучението по своята същност се реализира чрез общуване, т.е. че самото обучение в същото време е и общуване. „Между учителя и учениците се осъществява общуване, което не е средство за обучение, не е паралелен процес, а самото съществуване на обучението“ (Цит. произв. с. 155). От друга страна например, в най-новия „Речник по психология“ с автор Л. Десев (2021 г.) се обяснява, че „проксениката е съвкупност от форми на общуване в пространствено-териториална и времева модалности на комуникация и съответстващо им научно направление в психологията на невербалната комуникация“. Сега вече си давам сметка, че май съм се заблуждавал след като категорията „комуникация“ е изяла изцяло категорията „общуване“! Няма ли все пак някаква „специфика“ на човешкото общуване за разлика например от „общуването“ между животните, или между машините!!!

8. Общо заключение

Като цяло рецензията е значимо интегративно теоретично изследване с определена практическа стойност особено за социалнопедагогическата сфера, за модернизацията на цялата педагогическа наука. В него ярко се откроява умението на проф. Иванов да обосновава своя, оригинална концепция и да претворява на практика издигнатите от него тези. Трудът напълно отговаря на изискванията на Закона за РАСРБ и Правилника за неговото приложение, както и на Минималните наукометрични показатели.

Всичко това ми дава достатъчно основание да препоръчам на Многоуважаемите членове на научното жури да присъдим на автора му проф. Пламен Киров Иванов научната степен „доктор на науките“ в професионално направление 3.4. „Социални дейности, област на висше образование „Социални, стопански и правни науки, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Социални дейности)“.

29.07. 2021 г. Рецензент: (акад. проф. П. Петров)